

Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη

Ο ΑΟΡΑΤΟΣ ΤΟΞΟΤΗΣ

(από το βιβλίο *Ιστορίες από το Βυζάντιο*, β' τόμος, εκδόσεις Πατάκη)

Είχε μπει ο Αύγουστος, η άκρη του χειμώνα, όπως λέει ο λαός μας. Οι πρώτες δροσιές προμηνούσαν κιόλας την αλλαγή. Όπου να 'ναι, θ' άρχιζαν οι βροχές και τα κρύα. Τα σύννεφα, που αρμένιζαν τώρα ανάλαφρα στον ορίζοντα, λίγο λίγο θα πύκνωναν, φέρνοντας τις χινοπωριάτικες καταιγίδες. Και πίσω τους, τ' άσπρο ατίθασο άλογο θα 'φερνε χλιμιντρίζοντας άγρια το χειμώνα. «Κακός στρατηγός» έλεγε αγναντεύοντας το συννεφιασμένο ορίζοντα ο χαγάνος. «Κακός στρατηγός ο χειμώνας, αν μ' εύρει εδώ, έξω από τα τείχη. Αν κάνει μονάχα μια επίθεση με τις πύρινες κονταριές του, πάει, τους σκόρπισε τους Αβάρους μου σαν τα ταξιδιάρικα χελιδόνια. Η πολιορκία, λοιπόν, πρέπει να σφιχτεί. Η Βασιλεύουσα πρέπει να πέσει πριν έρθει η κακοκαιρία και πριν γυρίσει ο αυτοκράτορας από την Τραπεζούντα».

Κι αρχίζει να κάνει όνειρα πώς θα ξεχειμωνιάσει μέσα στην Πόλη, αφέντης και κύριος, ανάμεσα στα μεταξωτά και στα βελουδένια στρωσίδια των Βυζαντινών. Με δικά του τα πλούτη τους, τα καλά τους, τ' αρχοντικά τους.

Σκουπίζει με την παλάμη του τα μακριά του μουστάκια, χαμογελώντας στο όνειρό του. Θαρρεί πως το ζει κιόλας. Ανασηκώνεται, κόβει βόλτες μέσα στη σκηνή του, φρουμάζει σαν άτι, κι η κοτσιδίτσα που κρέμεται απ' την κορφή της κεφαλής του τινάζεται πέρα δώθε, μαστιγώνοντας τον αέρα. «Σαν θα φορέσω την κορόνα του Ηράκλειου» συλλογιέται «θα 'ρθουν όλοι να με προσκυνήσουν». Τέλος, παίρνει την απόφαση. Αύριο θα τα παίξει όλα για όλα. Θα κάνει έφοδο μ' όλες τις μηχανές του, μ' όλες τις δυνάμεις του, μ' όλες τις φυλές που έσυρε πίσω του η δίψα του πλούτου.

Κάτω απ' τον αστροφώτιστο ουρανό, έξω απ' τη σκηνή του χαγάνου, έγινε η σύναξη. Ο αρχηγός των Αβάρων ανέβηκε πάνω σ' ένα αμάξι, για να 'ναι ψηλότερα από το πλήθος που απλώνεται γύρω του. Μπροστά μπροστά στέκονται, ακουμπισμένοι στα ραβδιά τους, οι Πέρσες απεσταλμένοι. Πρέπει να τους δείξει πως είναι μεγάλος βασιλιάς. Ευτυχώς που έχει φορέσει απόψε τη βασιλική στολή που του έστειλε δώρο ο Ηράκλειος όταν είχαν ειρήνη. Άσπρο κεντητό χιτώνα, ζώνη πλατιά απ' ασήμι και στις πλάτες ένα μαντύα φανταχτερό, αστροστόλιστο, με μακριά και στενά μανίκια. Τα μακριά ακατάστατα μαλλιά

του, τ' ακτένιστα σγουρά του γένια μπερδεύονται κάθε τόσο στα πελώρια σκουλαρίκια που κρέμονται από τ' αυτιά του. Οι αντιπρόσωποι του Χοσρόη κρατούνε με κόπο τα γέλια τους. Είναι ντυμένοι πολυτελέστατα, στα μεταξωτά και στ' ατλάζια, κι αστραποβολούν μες στην ασιατική τους χλιδή. Πώς να τους ξιπάσουν τα λούσα αυτού του νεόπλουτου βαρβάρου! Είναι πονηροί διπλωμάτες, σταλμένοι από το Σαραβαρά, στρατηγό του Χοσρόη, που είχε στρατοπεδεύσει στη Χαλκηδόνα. Ήρθαν στη σύναξη να συνεννοηθούν με το βασιλιά των Αβάρων για την επίθεση, που θα υποστήριζαν κι οι Πέρσες. Ο χαγάνος ανέμισε το καμτσίκι του στον αέρα, πάνω απ' τα κεφάλια του όχλου, που τον κοιτούσε περιίτρομος. Κι ακούστηκε βροντερή η φωνή του. Αναταράχτηκε κείνο τ' ανεμομάζωμα με τα τόξα και τα πελέκια στα χέρια.

— Γενναίοι μου Άβαροι κι εσείς τ' άλλα έθνη που πολεμάτε μαζί μας, είπε ο ηγεμόνας, ξημερώνει επιτέλους η μεγάλη μέρα που θα χορτάσει το μάτι σας από πλούτη. Οι κατάσκοποι μας θαμπώθηκαν από τους θησαυρούς της μεγάλης αυτής πολιτείας. Στέμματα, λέει, και μίτρες δεσποτικές, σκήπτρα, πατερίτσες, ράσα, πορφύρες, όλα κολυμπούνε στις διαμαντόπετρες, στα μαργαριτάρια και στα ρουμπίνια. Αμέτρητα είναι τα χρυσά δυσκοπώτηρα, οι μαλαματένιες κούπες, τα άρματα τ' ασημένια κι ο θρόνος από σεντέφι. Όλα αυτά θα 'ναι αύριο δικά σας, αν κυριέψετε την Κωνσταντινούπολη. Μια βδομάδα θα 'χετε όλο το ελεύθερο, να καίτε, ν' αρπάζετε, να κουρσεύετε τα παλάτια, τις εκκλησιές και τα μοναστήρια. Όρεξη να 'χετε μόνο και δύναμη να σηκώνετε πλούτη.

Άστραψαν από απληστία, φωσφόρισαν σαν των λύκων μες στο σκοτάδι τα μάτια του συρφετού.

— Φωτιά στο Βυζάντιο! φώναξαν. Θέλουμε τα πλούτη τους, θέλουμε όλα τους τ' αγαθά, θέλουμε την Πόλη.

— Αύριο θα 'ναι δική σας, ξανάπε ο μεγάλος χαν. Ύστερα, δείχνοντας τους τρεις Ασιάτες που κάθονταν δίπλα του, είπε:

— Να οι γενναίοι μας σύμμαχοι, οι πρέσβεις του στρατηγού του Χοσρόη. Σαραβαράς είναι τ' όνομά του κι αυτό σημαίνει «βασιλικός κάπρος». Ναι, ένας κάπρος αγριεμένος θα ξεχυθεί αύριο απ' τη Χαλκηδόνα να βοηθήσει την επίθεσή μας. Τα μονόξυλα των συμμάχων μας, των Σλάβων, θα μεταφέρουν τ' ασκέρια του τα χαράματα. Απόψε μόνο θα κοιμηθείτε στα τσαντίρια σας. Αύριο θα 'χετε στρώματα μαλακά και σεντόνια μεταξωτά στ' αρχοντόσπιτα των Βυζαντινών.

Μια πολεμική ιαχή δέχτηκε τα λόγια του αρχηγού. Ούρλιαξαν τα πλήθη, σήκωσαν απειλητικά τα κυρτά τους δοξάρια και τα βαριά τους σπαθιά.

Μα εκεί, κοντά στην εξέδρα, νομίζοντας πως ο θόρυβος έπνιγε τη φωνή τους, δύο βαθμοφόροι άρχισαν μια παράξενη κουβέντα.

— Φτάνει να μη φανεί πάλι κείνος ο τοξότης στα τείχη, γιατί θα το βάλουν στα πόδια σαν τους λαγούς.

— Πώς θα φανεί αφού είναι αόρατος; είπε ο άλλος.

— Αυτό είναι το χειρότερο: τον αόρατο εχθρό πώς να τον χτυπήσεις; Ωστόσο τα βέλη του κάνουν θραύση.

Ο χαγάνος άκουσε τα λόγια τους και, χτυπώντας το μαστίγιο στον αέρα, έδωσε το σύνθημα για την αποχώρηση.

— Τώρα στις σκηνές σας, είπε. Κι αύριο πρωί, με τον ήχο της τρουμπέτας, να ξεχυθείτε σαν τα θεριά να κουρσέψετε το Βυζάντιο.

Με το πρώτο σφύριγμα του καμτσικιού, άδειασε κιόλας ο χώρος. Μα ο χαγάνος έκανε νόημα στους δύο βαθμοφόρους να μείνουν στη θέση τους. Πήγε κοντά τους για να τον ακούσουν οι Πέρσες και ρώτησε αυστηρά:

— Τι παραμύθια ήταν αυτά που άκουσα λίγο πριν απ' το στόμα σας;

— Αρχοντά μου, είπε ο πρώτος αξιωματικός. Βγήκε μια διάδοση πως στην έφοδο που είχαμε κάνει πριν από μέρες, ενώ όλα πήγαιναν μια χαρά, ο στρατός μας δέχτηκε μια αόρατη επίθεση πάνω από τα τείχη. Από έναν πύργο έπεφταν βροχή φλογισμένες σαΐτες. Ένας αόρατος, λέει, τοξότης υπερασπίζει την πόλη.

— Τις είδε κανείς αυτές τις σαΐτες; ρώτησε ο Άβαρος. Τις έπιασε με το χέρι του; Γιατί δε μου φέρατε μια να τη δω κι εγώ, να την εξετάσω;

— Μεγάλε μου χαν, αποκρίθηκε ο βαθμοφόρος, δεν πιάνονται οι σαΐτες εκείνες· ποιος μπορεί να πιάσει τ' αστροπελέκι! Όμως τις είδαν πολλοί να πέφτουν σαν πύρινες γλώσσες και να σκορπίζουν τον πανικό.

— Χα χα χα! έκανε ο χαγάνος ξαλαφρωμένος. Είπα κι εγώ πως μπορεί να 'ταν κανένα όπλο καινούριο, που ανακάλυψαν οι Βυζαντινοί! Αφού όμως δεν πιάνονται, είναι φαντασίες των φοβητσιάρηδων. Αν ακούσετε αύριο τέτοια παραμύθια, ξέρετε πώς να κλείνετε τα χείλη που τα ξεφουρνίζουν.

Γύρισε ύστερα στους συμμάχους του, τους τρεις Πέρσες που είχε στείλει ο Σαραβαράς, και τους είπε:

— Φύγετε αμέσως και πέστε στους στρατηγούς σας αυτό που είδατε: Ογδόντα χιλιάδες ατρόμητοι Άβαροι ανυπομονούν να χτυπήσουν τα τείχη. Με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου, θα πέσουμε απάνω τους με τεράστιες πολιορκητικές μηχανές. Πύργους, καταπέλτες, χελώνες, κριούς κι άλλα μηχανήματα, που δεν τα φαντάζεστε. Σε δυο τρεις ώρες, το Βυζάντιο θα 'χει σαρωθεί. Πέστε, λοιπόν, στο «Βασιλικό Κάπρο», αν θέλει να μοιραστεί μαζί μας τα λάφυρα, να προλάβει να πάρει μέρος στην πολιορκία.

* * *

Την ίδια εκείνη νύχτα, ο μάγιστρος Βώνος, ανήσυχος για την κίνηση που σημειωνόταν στο στρατόπεδο των εχθρών, έστησε ενέδρα στο πέρασμα του Χρυσού Κέρατος κι έπιασε τους Πέρσες.

Ο ένας, κρυμμένος μέσα στη βάρκα, κάτω από προβιές, σκοτώθηκε στη συμπλοκή. Τον άφησαν στο βαρκάρι, να τον πάει νεκρό στο Σαραβαρά, με το μήνυμα πως τον πρόδωσε τάχα ο χαγάνος και παράδωσε στο Βυζάντιο τους ανθρώπους του.

Ο δεύτερος Πέρσης ξέφυγε και πήγε στους Αβάρους, σκορπίζοντας στο στρατόπεδο τον πανικό. Ο τρίτος πιάστηκε ζωντανός και μαρτύρησε στους Βυζαντινούς όσα είχε ακούσει απ' το χαγάνο για την αυριανή έφοδο. Έτσι, το Βυζάντιο δεν αιφνιδιάστηκε.

Ο πατριάρχης Σέργιος με το μάγιστρο Βώνο κατάστρωσαν κείνη τη νύχτα τα σχέδια για την άμυνα τους.

Τα χαράματα της άλλης μέρας, μια φωνή αντιλάλησε πάνω απ' το Νικήτα, που κοιμόταν βαθιά: Σήκωσε τα μάτια κι είδε μια κόρη εξαίσιας ομορφιάς, σκεπασμένη με πέπλο.

— Έλα μαζί μου στα τείχη, παλικάρι, του είπε. Μαζί θα νικήσουμε σήμερα τους βαρβάρους.

Ο Νικήτας πετάχτηκε απ' το κρεβάτι του, μα δεν είδε τίποτα. Η γλυκιά οπτασία είχε χαθεί. Κι όμως άκουγε ακόμα, θαρρείς, τη φωνή της: «Έλα μαζί μου στα τείχη».

Δεν είχε προφτάσει να ξεδιαλύνει τις σκέψεις του, κι ο μάγιστρος Βώνος βρισκόταν μπροστά του:

— Επάνω, Νικήτα!

— Στις προσταγές σας!

— Θυμάμαι πως ζήλεψες κάποιο φίλο σου που κινδύνεψε για τη Βασιλεύουσα πριν από μέρες. Θα 'θελες να σου δώσω σήμερα την τιμή να τον μιμηθείς;

— Χρειάζεστε κι άλλον κολυμβητή σαν τον Αλέξιο; Περιμένω την προσταγή σας να πέσω στη θάλασσα.

— Όχι στη θάλασσα σήμερα, Νικήτα. Σε χρειάζομαι να πετάξεις στον αέρα.

Το παλικάρι κοίταξε απορημένο το μάγιστρο. Θυμήθηκε τότε τα λόγια που τους είχε μηνύσει ο χαγάνος: «Μόνο αν γίνετε ψάρια στη θάλασσα ή πουλιά στον αέρα μπορεί να σωθείτε». Ο Αλέξιος έγινε ψάρι κι αυτός έπρεπε τώρα να γίνει πουλί. Πού θα πήγαινε; Και με τι φτερά;

— Δε θα σου πω περισσότερα, έλα μαζί μου, Νικήτα! είπε ο μάγιστρος και, χωρίς να ρωτήσει πια τίποτ' άλλο, ο νέος τον ακολούθησε.

* * *

Η επίθεση είχε αρχίσει... Πυκνό δάσος από σπαθιά και κοντάρια κύκλωνε τα τείχη. Τα βλητικά μηχανήματα ορθώθηκαν στο ύψος του κάστρου σαν μεγαθήρια, φορτωμένα με πέτρες πυρακτωμένες, που τις πετούσαν πάνω στα τείχη. Μα στη χάλαζα εκείνη, που δεκάτιζε τους πολιορκούμενους, απαντούσε μια άλλη χάλαζα, απ' το μέρος των Ελλήνων. Δώδεκα ξύλινοι πύργοι με σιδερένια επένδυση ορθώθηκαν άξαφνα ανάμεσα στις δύο πύλες: του Αγίου Ρωμανού και στο Πολυάνδριο. Μα, σαν έκαναν να σιμώσουν στα τείχη, ένα αόρατο χέρι τούς αναποδογύρισε κι οι άνθρωποι που βρίσκονταν πάνω σ' αυτούς έγιναν λιώμα κάτω απ' τις πέτρες.

Ούρλιαξε απ' το κακό του ο Άβαρος ηγεμόνας, έτριξε τα δόντια του με λύσσα, χτύπησε τα πόδια του.

— Φέрте τους κριούς, τις χελώνες, τους καταπέλτες, στήστε γραμμή τις πολιορκητικές μηχανές. Κι ενώ εμείς θα χτυπούμε από δω, βάλτε από την άλλη μεριά τις σκάλες κι ανεβείτε στα τείχη.

Βουνά από πέτρες έλουζαν σε λίγο τις επάλξεις του Βυζαντίου. Βροχή από βέλη απαντούσε από κει. Ο αιθέρας είχε σκοτεινιάσει. Ούρλιαζαν, σφύριζαν, βλαστημούσαν σαν δαίμονες οι πολύγλωσσοι στρατιώτες του χαγάνου. Σύσμιχτη βουή από τ' άρματα, τις κραυγές και την πετροχάλαζα τράνταζε τη γη και τον ουρανό.

Μα άξαφνα, από μια έπαλξη κίνησε ένα έμβολο καρφωμένο σε πάτωμα κινητό. Ήταν ένα πελώριο δοκάρι: έμοιαζε με κοντάρι που ανεβοκατέβαινε, σαν τα γεράνια που έχουν για να τραβάνε νερό στα πηγάδια.

Στην άκρη του δοκαριού αυτού ήταν δεμένο με αλυσίδα ένα καλάθι πλεγμένο με σύρμα γερό. Μέσα στο καλάθι ήταν ένας πολεμιστής που ξεπρόβαλλε μόνο το σιδερόφραχτο χέρι του και το πρόσωπο του κάτω απ' το ατσάλινο κράνος. Κρατούσε πυρσό αναμμένο και τα μάτια του έλαμπαν πιο πολύ κι απ' τη φλόγα του... Και να, το χέρι απλώνεται, καθώς το γεράνι ζυγώνει στους πύργους... Ένας ξύλινος πύργος παίρνει φωτιά. Ανεμίζει τ' αγέρι τη φλόγα της και δεν αργεί να γίνει ολόκληρος ένα πυροτέχνημα. Δεν προφταίνουν οι βάρβαροι να συνέλθουν απ' την κατάπληξη τους. Ο ένας πύργος μεταδίνει τις φλόγες του στον άλλο, καίγονται στη σειρά τα μεγαθήρια, οι κριοί, οι χελώνες, οι καταπέλτες.

— Άγγελος με ρομφαία! φώναζαν οι Βυζαντινοί. Η Παναγία τον στέλνει να σώσει την Πόλη.

Άξαφνα, ένας στρατιώτης που, μέσα από τους καπνούς και τις φλόγες, είδε το πρόσωπο του αγγέλου, φώναξε με χαρά.

— Ο Νικήτας! Είναι ο Νικήτας!

Ως τα ουράνια ανέβηκε τότε η κραυγή των παλικαριών:

— Σταυρός νικά!

Συντρίμμια έπεφταν, ένας ένας, οι πύργοι κι οι καταπέλτες. Κι απ' την άλλη μεριά, διχάλες πελώριες έριχναν πίσω τις σκάλες με τους Αβάρους που σκαρφάλωναν στα τείχη...

Ο Σέργιος δεν απόμεινε αργός. Ντυμένος τ' αρχιερατικά του άμφια, με τον κλήρο λαμπροφορεμένο πίσω του, πήγαινε από τη μια έπαλξη στην άλλη κρατώντας στα χέρια του την εικόνα της Παναγίας της Βλαχερνιώτισσας. Η θεία μορφή της δυνάμωνε τους προμάχους και τρώμαζε τους εχθρούς.

— Να η Κυρία μας, η Προστάτισσά μας! φώναξε ο Σέργιος στους Αβάρους. Να η Υπέρομαχος Στρατηγός μας. Αυτήν πολεμάτε!

Κι άξαφνα ακούστηκε απ' αντίκρου η πρώτη κραυγή:

— Ο αόρατος τοξότης ρίχνει τις σαΐτες του!

Ένας το είπε, τ' άκουσαν πολλοί. Κι όσο κι αν έκλειναν οι αξιωματικοί του χαγάνου τα στόματα που το διαλαλούσαν, δεν πρόφταναν να τα κλείνουν όλα, γιατί ήταν χιλιάδες πολλές.

— Να ένα πύρινο βέλος! Δύο! Τρία! Βροχή πέφτουν οι σαΐτες οι φλογερές!

Σ' ένα σημείο άρχισε ο πανικός, όπως μια σπίθα βάζει αρχή στη φωτιά. Μα το αγέρι φυσούσε ευνοϊκό και μετάδινε τη φλόγα... Ο φτερωτός άγγελος που 'χε κάψει τους πύργους, οι σκάλες που έπεφταν φορτωμένες, η ταραχή του χαγάνου και, τέλος, αυτή η κραυγή για την οπτασία άναψαν την πελώρια πυρκαγιά, που κατάστρεψε το στρατόπεδο των Αβάρων.

— Ο αόρατος τοξότης υπερασπίζει την πόλη!

Το ένα κύμα έδινε σ' άλλο το μήνυμα, ώσπου έσβησαν σ' ένα πέλαγος τρόμου οι πολεμόχαρες ιαχές, και τα βάρβαρα στίφη σκόρπισαν...

— Στις βάρκες, να πάμε στη Χαλκηδόνα, φώναξε ο χαγάνος στο στρατό του. Ενωμένοι με τους Πέρσες, θα ξαναγυρίσουμε να χτυπήσουμε την Πόλη.

Και μπήκαν στις βάρκες και στα μονόξυλα, μα δεν πρόφταναν ούτε να κινήσουν. Ο βυζαντινός στόλος, σταλμένος απ' τον Ηράκλειο, ήρθε πάνω στην ώρα. Έκλεισαν μέσα στο στενό χώρο του Χρυσού Κέρατος τα μικρά σλαβοκάικα και τ' αποδεκάτισαν. Αυτή ήταν η απάντηση για το μήνυμα που 'χε πάει ο Αλέξιος στην Ασία. Όλοι οι Σλάβοι που κυβερνούσαν τα μονόξυλα πνίγηκαν σε κείνη τη ναυμαχία. Με δυσκολία σώθηκε ο χαγάνος, μ' αποδεκατισμένο το συρφετό του.

Έλυσαν βιαστικά την πολιορκία, έκαψαν αυτοί οι ίδιοι τους πύργους που δεν είχε προφτάσει να κάψει ο Νικήτας κι έφυγαν πανικόβλητοι κατά το βορρά.

Όταν έφυγαν και καθάρισε ο τόπος, οι κάτοικοι βγήκαν απ' τα τείχη και σαν να τους οδηγούσε μια θέληση, πήραν όλοι την ίδια κατεύθυνση κατά τις Βλαχέρνες. Πόση χαρά ένιωσαν όταν είδαν απείραχτο μες στα τόσα ερείπια, έξω απ' τα τείχη, το ναό της Παναγίας της Βλαχερνιώτισσας.

— Αν θέλει κανένας να παραστήσει τη νίκη μας, έλεγαν, ας ζωγραφίσει τη Θεοτόκο. Κι αν ένας ποιητής θέλει να τραγουδήσει το θρίαμβο μας, ας ψάλει τον ύμνο της.

Μπήκαν μέσα στην εκκλησιά ασκεπείς και ξυπόλυτοι και γονάτισαν μπρος στην εικόνα. Και τότε υψώθηκε καθαρή η φωνή του μεγάλου ιεράρχη.

Χαίρε της Εκκλησίας ο ασάλευτος πύργος!

Χαίρε της βασιλείας το απόρθητον τείχος!

Χαίρε δι' ης εγείρονται τρόπαια,

Χαίρε δι' ης εχθροί καταπίπτουσιν!

Με μια φωνή, ο λαός έπαιρνε τα λόγια και τα ξανάλεγε με συγκίνηση. Στο τέλος η θολωτή εκκλησιά αντιλάλησε από τη μυριόστομη μελωδία, που ζει πάντα κατανυκτική στις καρδιές των χριστιανών:

«Τη Υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια!».